

Bohovia naši krutí

Zuzana Uličianska | Divadelný ústav | 08.11.2007

YASMINA REZA: BOH MASAKRA

Preklad: Elena Flašková

Dramaturgia: Martin Kubran

Scéna a kostýmy: Eva Rácová

Réžia: Soňa Ferancová

Hrajú: Anna Šišková, Martin Horňák, Oľga Belešová, Richard Stanke.

Premiéra: 8. novembra 2007, Divadlo Aréna Bratislava

„Majú niečo medzi štyridsiatkou a päťdesiatkou,“ píše Yasmina Reza o svojich hrdinoch. Sú na vrchole svojej kariéry, čo v preklade znamená aj na vrchole svojej dravosti, bezohľadnosti, manželských i psychických kríz. Nejde o nijakú „cool“ drámu, v ktorej by sme od začiatku cítili prítomnosť krvi, spermií a boja o život.

Tu sa naopak všetko sa odohrá na bežnom gauči v obývačke. V dejinách dramatickej literatúry neexistuje nič banálnejšie. Yasmina Reza ale využíva banalitu ako svoj hlavný nástroj. A pomerne sa jej darí.

Obývačka nemá byť podľa jej inštrukcií realistická, nemalo byť v nej nič zbytočné. Živé tulipány, ktoré v závere čaká efektná skaza, sú ale podmienkou udelenej licencie.

Výtvarníčka Eva Rácová vytvorila na scéne vlastné umelecké dielo. Jej obývačka je mierne dekadentná, štýlovo celkom „in“. Striktne povedané, kryštálový luster je možno však trochu nadštandard predpokladanej životnej úrovne obyvateľov. Michel je totiž vlastník obchodu s inštalačným materiálom, vystihoval ho viac jeho červený sveter. Estétstvo scény si ale vieme zdôvodniť aj racionálne, ak by sme veľmi potrebovali. Manželka Véronigue je autorka kníh o umení, obdivovateľka Afriky, čo sa vtipným spôsobom dostalo do jej kostýmu.

Preklad textu zo súčasnosti je jednoduchý len zdanlivo, nielen preto, že Yasmina Reza nemá vo svojom texte žiadne zbytočnosti. Časť dialógov sa venuje dokonca analyzovaniu lingvistických nuáns, čo je zvlášť náročné pre prekladateľov. Je napríklad správne, ak pri popise jedenásťročného útočníka použijeme spojenie „ozbrojený palicou“ či by bolo to vhodnejšie zjemniť to „vybavený či vystrojený palicou“?

Manželia Houliérovci a Reillovci sa na začiatku hry snažia spoločným vyhlásením vyriešiť problém ich detí. Syn Ferdinand totiž vylepil spolužiakovi Brunovi také zaucho, až mu vypadli dva zuby.

Na začiatku je na oboch stranách ochota, politická korektnosť, tolerancia, ústa voči hodnotám a kódexom západnej spoločnosti. Masakre, vo svojej vnútornej podstate nie až také nepodobné tým, ktoré sa odohrávali v Darfúre, prídu až neskôr.

„Prečo dovoľíš, aby ti syna označili za kata? Ferdinand dobre urobil, keď zbil vášho syna,“ konštatuje mamička Annette v čase, keď sa už kávičková seansa zvrháva na demonštráciu sily. „A vašimi ľudskými právami si tak akurát môžem vytrieť ríť!“ vysloví sa znenazdajky dovtedy rezervovaná dámu.

„Jeden dúšok šnapsu a šup! Ukáže sa pravá tvár,“ reaguje Brunov otec Michel. Jeho manželka Véronique reprezentuje „priateľky Jane Fondovej,“ čiže aktivistky a záchranárky sveta, „ktoré majú na všetko nejaké riešenie. Práve to, ako konštatuje Alain, chlapov odpudzuje. „Na ženách si ceníme zmyselnosť, bezstarostnosť, hormóny,“ hovorí.

Neskôr na konto jej aktivizmu poznamenáva: „Každý zachraňuje, ako vie.“ Dámy tiež riešia, čo ich vlastne priťahuje na mužoch a opäť sa dostávame k pudom. Všetci sme vyrastali na ideáloch samotárskych mužoch s koltom v ruke typu Johna Waynea. „Keď ste odchovaný v duchu johnwaynovskej mužnosti, nemáte veľkú chuť riešiť takéto situácie konverzačným spôsobom,“ povedia si chlapi. Otcovia sú totiž na svojich tak trochu aj hrdí, že sa tak pekne pobili. Nakoniec, aj oni sami boli v sedmičke vodcami bandy.

Na jednej strane prejavujú rodičia dojmavú starostlivosť o svoje deti, na druhej cynicky konštatujú, že deti totálne rozložia náš život a netreba si s nimi pokaziť posledné roky života.

Rizikom produkcie bolo, že sa v nej stretli štyria herci s rozdielnou hereckou skúsenosťou. Podarilo sa im našťastie viac menej udržať podobnú mieru štylizácie. Najviac sa do textu a z neho vyvierajúcej komiky strafil Richard Stanke v postave advokáta pracujúceho pre farmaceutickú firmu. Jeho autenticita preklenula aj to, že ten motív zlých firiem bol položený priveľmi na lopate.

Nezabudnuteľné je jeho zúfalstvo na utopeným mobilom či etuda s jedením koláčika.

Oľga Belešová mala ako jeho žena veľmi ťažkú pozíciu, v tejto postave sa musela popasovať aj so scénami, ktoré sa bežne na scéne nevyskytujú, ako vracanie. Zvládla ich však s komickým nadhľadom.

Kým Belešová bola o stupeň prirodzenejšia ako obyčajne, o Anne Šiškovej sa dá povedať presný opak – do zbytočnej hystérie prepadávala častejšie ako sme u nej zvyknutí, čo je škoda. Jej Véronique nemala inak ďaleko od vynikajúceho, veľmi vtipného ženského typu.

Martin Horňák výzorom zodpovedal charakteru svojej postavy, tiež sa ale mohol vyvarovať niektorým prvoplánovým sladkobôlnym štylizáciám, najmä v telefonátoch so svojou mamou.

Typ drámy, kde je krízou hodenie mobilu do vázy a katarziou rozdrvenie čerstvo na trhu nakúpených tulipánov, má jedinú nevýhodu. To všetko povedomé nemá šancu skončiť nijako inak ako nijako, celkom bez konca.

Režisérka Soňa Ferancová to poriešila po svojom a nie nezaujímavo. Štyria protagonisti si na konci nasadia fosforeskujúce zvieracie masky, čím dajú bodku hlavnej téme hry. Reza svojich nehrdinských hrdinov demaskovala, Ferancová ich naopak zamaskovala. Ako krásne sa doplnili.